
ŽIVOT A POSLÁNÍ KŘESŤANŮ V CÍRKVI A VE SVĚTĚ

ŽIVOT A POSLÁNÍ KŘESŤANŮ V CÍRKVI A VE SVĚTĚ

*Závěrečný dokument Plenárního sněmu
katolické církve v ČR*

KARMELITÁNSKÉ
NAKLADATELSTVÍ
KOSTELNÍ VYDRŽÍ
2007

Církevní schválení předsedy České biskupské konference,
arcibiskupa Jana Graubnera,
č. j. 250/2007 ze dne 3. května 2007

© Česká biskupská konference, Praha, 2007

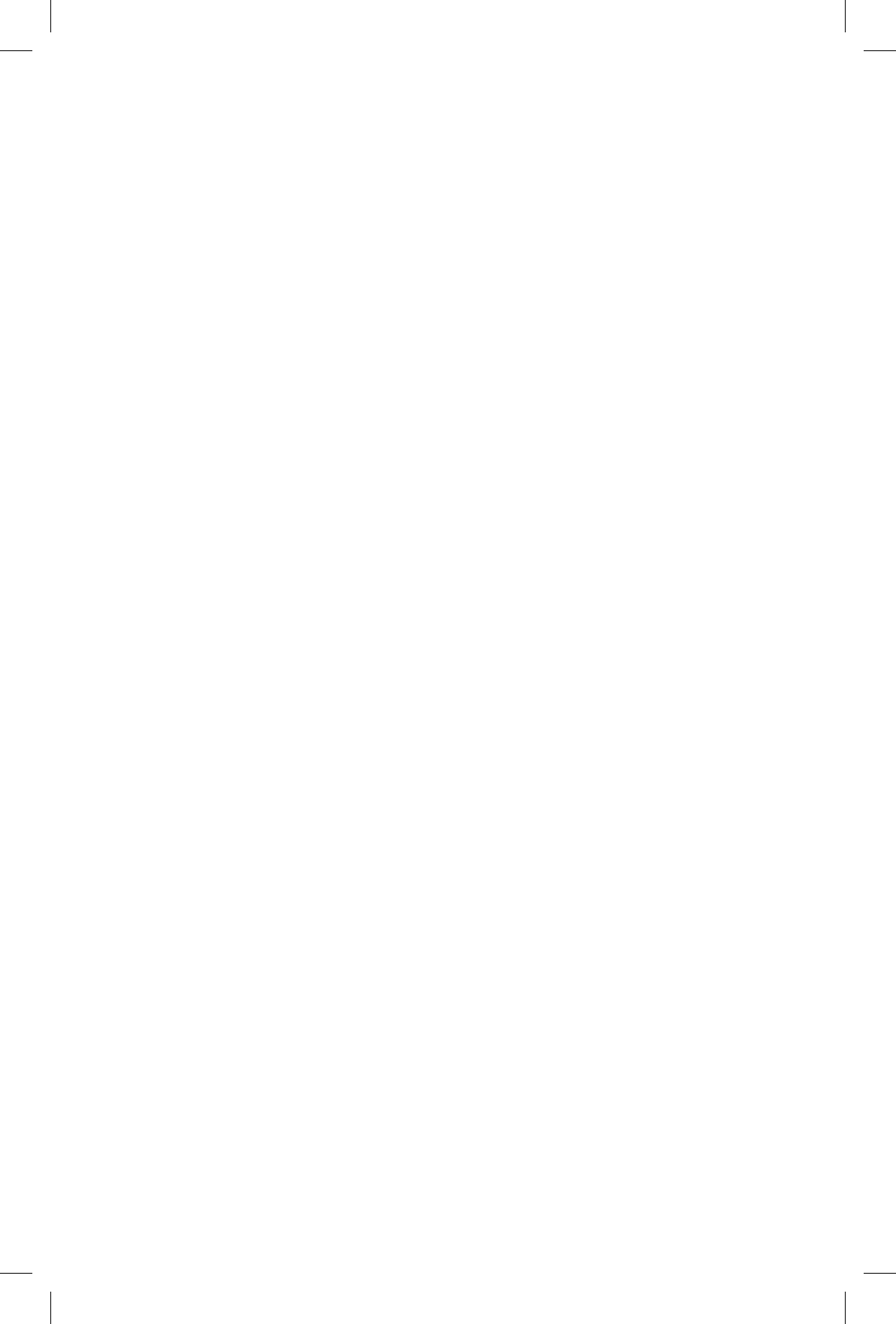
ISBN 978-80-7195-162-9

Obsah

ŽIVOT A POSLÁNÍ KŘESŤANŮV CÍRKVI A VE SVĚTĚ	9
Vyznání chvály a díky	9
<i>Sněm jako událost obdarování a nového porozumění</i>	10
<i>Církev dnes</i>	12
Vnitřní život církve	16
<i>Laici v církvi</i>	16
Kněžství, jáhenství, zasvěcený život	20
<i>Kněžství</i>	20
<i>Trvalé jáhenství</i>	26
<i>Zasvěcený život</i>	28
Liturgie a svátostná pastorace	33
Pastorace	48
<i>Úvod</i>	48
<i>Zásadní otázky pastorace v nejbližší budoucnosti</i>	49
<i>Obecné otázky vykonávání a zajištění farní pastorace v různých podmínkách našich diecézí</i>	51
<i>Zásadní otázky kategoriální pastorace</i>	53
Jednotlivé oblasti kategoriální pastorace	55
<i>Rodiny</i>	55
<i>Pastorace mládeže</i>	62
<i>Vysokoškolská pastorace</i>	64
<i>Pastorace nemocných a seniorů</i>	66
<i>Další skupiny</i>	67
<i>Katecheze</i>	68
<i>Křesťanská výchova a vzdělávání věřících</i>	70
<i>Diakonický rozměr pastorace</i>	71

CÍRKEV VE SVĚTĚ	74
Laici v současné české společnosti	74
<i>Situace české společnosti a duch doby</i>	75
<i>Impulzy do budoucna: co dělat?</i>	77
<i>Svět kultury</i>	79
<i>Svět rodiny</i>	86
<i>Svět politiky</i>	89
<i>Sociální řád a svět hospodářství</i>	93
<i>Svět médií</i>	98
Misijní poslání církve	103
<i>Současná situace</i>	104
<i>Hlavní činitelé v evangelizačním a misijním úsilí církve</i>	105
<i>Naléhavost misijního poslání</i>	108
<i>Základní předpoklady účinné evangelizace</i>	111
<i>Evangelizace a svoboda</i>	115
<i>Specifika české situace</i>	116
<i>Evangelizace a ekumena</i>	118
<i>Evangelizace světa</i>	118
Závěr	119
Doslov (kardinál Miloslav Vlk)	121
Zkratky	122

9. ČERVENCE 2005
VELEHRAD

Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě

Vyznání chvály a díky

1. Stejně jako na počátku prvního zasedání, tak i na tomto druhém zasedání Plenárního sněmu katolické církve v ČR (dále jen sněmu) vzdáváme my, účastníci sněmu, na posvátném Velehradě úctu, chválu a dík Boží prozřetelnosti, která nás zde shromáždila ke slávě Otce, Syna i Ducha Svatého pro dobro celého Božího lidu a k vydání svědectví ve světě o tom, že „Ježíš Kristus je Pán“ (Flp 2,11b). Chceme se tak podobat prvotní církvi, která „předčítala, co se ve všech částech Písma vztahuje na Krista“ (srov. Lk 24,27), slavila eucharistii, v níž „představuje jeho vítězství a triumf nad smrtí“, a zároveň vzdávala díky Bohu za jeho „nevýslovný dar“ (2 Kor 9,15) ke chvále jeho božské velebnosti (Ef 1,12) a v síle Ducha Svatého.¹ Očistěme proto svá srdce, aby se v nás velká Boží příslibení naplnila a při slavení sněmu bylo zjevné, jak z nás Bůh tvoří živé společenství církve.

2. Sněmem otevíráme novou kapitolu v dějinách církve našeho národa s důvěrou, že se opět setkáme s ním, Zmrtvýchvstalým, a přijmeme Slovo, které jediné je skutečným pramenem života Božích dětí. Sněm nás učí přijímat jako dar znovuodhalení podstatného. Tím je Boží oslovení a stálé provázení, osobní a nikdy neutuchající vztah Nejsvětější Trojice ke každému z nás, Boží láska, která nás utváří k vlastnímu obrazu a podobě, a tím přivádí k věčné spáse. Vždyť zde na Velehradě dal Bůh našim předkům v požehnaném díle sv. Cyrila a Metoděje dar rozumět v mateřském jazyce Božím tajemstvím a úradkům jeho moudrosti.

¹ Srov. SC, č. 6.

3. Vžíváme přesvatou Bohorodičku a Matku jednoty, Pannu Marii, aby nám u svého Syna vyprosila milost „křesťanské snahy druhé těšit, láskyplného povzbuzení, nějakého duchovního společenství a srdečné účasti“ (Flp 2,1) tím, že budeme mít „v sobě to smýšlení, jaké měl Kristus Ježíš“ (Flp 2,5). Voláme slovy: „Pod tvou ochranu se utíkáme, svatá Boží Rodičko: Neodmítej naše prosby, když potřebujeme tvou pomoc, ale vysvobod' nás vždycky z každého nebezpečí, Panno slavná a požehnaná“.²

4. Vděčně si uvědomujeme, že sněm rozvíjí „nadpřirozený smysl pro víru celého lidu, když od biskupů až po poslední věřící laiky dává najevo svůj obecný souhlas ve věcech víry a mravů“.³ „Aby vykonával ve světě svůj prorocký úkol, musí Boží lid ustavičně rozněcovat a obnovovat život víry zvláště stále hlubšími úvahami – pod vedením Ducha Svatého – o pravdách víry a snahou obhájit jejich rozumnost vůči těm, kdo se ptají po rozumových důvodech.“⁴

5. S pocitem vděčnosti si uvědomujeme, že nás Boží prozřetelnost vede a my můžeme hlouběji pochopit přítomnou událost sněmu jako „znamení časů“ (Mt 16,3), opravdověji přijmout pravdu Boží a lépe ji předložit místní církvi i všem lidem dobré vůle.

6. „Kolegiálním duchem“⁵ naši biskupové naplňují výkon svého učitelského úřadu a svěřený úkol uchovávat, vykládat a šířit Boží slovo, jehož jsou služebníky.⁶

SNĚM JAKO UDÁLOST OBDAROVÁNÍ A NOVÉHO POROZUMĚNÍ

7. Zasedání sněmu nás znovu přivádí především k tématu nového postoje k církvi a jejímu místu ve společnosti, ke zkušenosti, kterou učinila v moderních dějinách, především v době nacismu a komunistické perzekuce, a zvláště silně pod vlivem II. vatikánského koncilu.

2 *Denní modlitba církve*, I, Praha: Česká liturgická komise, 1987, s. 413.

3 *LG*, č. 12.

4 KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, Instrukce o církevním povolání teologa *Donum veritatis*, č. 5, Olomouc: MCM, 1999.

5 „*Affectum collegialem*“, *tamtéž*, č. 19; srov. *LG*, č. 22-23.

6 Srov. *DV*, č. 10.

8. Věříme, že navazujeme na pozoruhodnou tradici všech těch, kteří se ptali před námi, když usilovali o přijetí koncilu v obdivuhodném díle liturgické reformy (od roku 1965) a o obnovenou komunikaci při novém nasazení v Díle koncilové obnovy v krátké době Pražského jara 1968. Navazujeme na program Desetiletí duchovní obnovy národa, na mnoho dalších veřejných i neveřejných aktivit vynikajících jednotlivců, společenství a skupin v disentu, laiků, kněží, řeholnic a řeholníků, které vyústily v dar svobody po roce 1989, kdy byl pád komunistického režimu pro věřící zpečetěn památnou první návštěvou papeže Jana Pavla II. v naší vlasti.

9. Dnes k nám opět zaznívají stále platná papežova slova, kterými nás na Velehradě oslovil: „Vaše pouť za svobodou musí pokračovat. Chodte jako synové světla. Svoboda pouze vnější, bez vnitřního osvobození, plodí chaos. Stůjte ve svobodě, ke které vás osvobodil Kristus. Spojení vnější a vnitřní svobody má budovat Evropu zítřka, civilizaci lásky a pravdy. Toto spojení zakládá Kristus, kámen úhelný.“⁷ Tato slova jsou naším živým dědictvím.

10. Sněm je vhodnou příležitostí k tomu, aby katolická církev v České republice, spolu s bratry a sestrami v Kristu a se svými vzácnými hosty, rozpoznávala „znamení času“, důkladně zpytovala svědomí ve světle Ducha, aby dále prožila okamžik pravdy v setkání s Kristem naplněném sjednocující silou a konečně aby zakusila okamžik naděje tak, že se nám pravda stane silou osvobozující.⁸

11. Dnes již mnohem lépe víme, jak radikální musí být naše proměna, abychom uměli ‘vytvořit prostor’ bratru tím, že poneseme břemena jeden druhého a budeme čelit sobeckému pokušení, které na nás neustále útočí a vyvolává soupeření, kariérismus, nedůvěru a žárlivost.⁹ Jedině společná modlitba a hluboké duchovní úsilí nás mohou přivést k tomu, že ideál „učinit církev domovem a školou

7 JAN PAVEL II. Homilie na Velehradě 22. 4. 1990. In *Jan Pavel II. v Československu. Projevy, promluvy, poselství*, Praha: Zvon, 1990, s. 79.

8 SROV. JAN PAVEL II., Promluva Svatého otce na ekumenické bohoslužbě k účtům svatého Vojtěcha. In *Mám vás velmi rád. Promluvy Jana Pavla II. při návštěvě ČR 25. – 27. 4. 1997*, Praha: Zvon, 1997, s. 97-98.

9 *NMI*, č. 43.

společenství“¹⁰ se nestane prázdnou iluzí. Dobře víme, že zbožnost vychází z iniciativy Boží. Ne všichni lidé na tuto iniciativu dostatečně odpovídají kvůli hříchem ochromené vnímavosti, povrchnosti a neklidu doby, v níž žijeme. Nechybí ani ti, kteří si zahrávají s nebezpečnými nekřesťanskými kultury.¹¹ Přitom existují možnosti, jak navazovat na osvědčené spirituální hodnoty křesťanského východu a západu a tvůrčím způsobem je rozvíjet. Je třeba vycházet ze znalosti Písma, tradice, využívat katecheze, křesťanského svědectví, života společenství víry, liturgické praxe církevního roku, slavení svátostí i krásy umění.¹² Přičemž shledáváme, že vzkríšený Ježíš zůstává jediným učitelem a průvodcem na této cestě k Otci.

12. Sněmovní práce ukázala přes všechny nedostatky a oprávněné kritiky, že duch koncilu katolickou církev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku neopustil. Všem účastníkům sněmovního procesu, včetně členů sněmovních kroužků, vyslovujeme uznání a vděčnost. Učíme se, dorůstáme teprve do plnosti poznání pravdy. Celou námahu, nedostatky, vítězství a prohry můžeme shrnout těmito slovy: Vyšli jsme na tuto cestu společně a nechceme putovat jinak. Kráčíme společně k tomu, „co říká Duch církevním obcím“ (Zj 2,7).

CÍRKEV DNES

13. Koncilní pojetí církve společně s řadou našich zkušeností víry a nemalých obětí v období nesvobody se stávají trvalou výzvou a šancí pro život církve v České republice. V prvé řadě je to poznání, že naše dějiny nejsou ani slepým osudem, ani pouhým prostorem vlády „těch mocných“, ale že jsou především společným dílem Boží svobody a svobody lidí; zároveň je důležité pokorné uznání chyb našich předků i našich vlastních vin.

14. Přemýšlení církve o svém postavení ve světě a novém pochopení svého poslání ve prospěch člověka vytváří prostor pro hledání odvážné odpovědi na problémy moderního světa a ukončení neú-

10 *Tamtéž.*

11 Srov. PAPEŽSKÁ RADA PRO KULTURU a PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG, *Ježíš Kristus, nositel živé vody*, Praha: ČBK, 2003.

12 Srov. JAN PAVEL II., *List umělcům*, Praha: ČBK, 1999.

činného a nedospělého stahování se do ochranné ulity.¹³ Církev si totiž uvědomuje, že převládající orientace na své vnitřní problémy a zájmy vede nejen k opomíjení problémů celé společnosti, pro kterou bychom zde měli být, nýbrž také k zanedbávání samotného vztahu k Bohu.¹⁴ Církev chce proto usilovat o partnerský dialog a smíření se změněným světem při zachování pozornosti vůči „znamením času“, v nichž odhaluje skrytý plán Boží prozřetelnosti v současném vývoji lidského dění.¹⁵

15. V dnešní době ohrožené tolika závislostmi chce církev posilovat odvahu ke svobodě a k vlastní zodpovědnosti. Chce se stát přitažlivým symbolem a znamením odporu proti postupující „totalitě“ konzumu, materiálního blahobytu, zábavy a lhostejnosti. Chce být společenstvím, kde je každý přijímán takový, jaký je, a kde se mu dostává důvěry. Touží být společenstvím vzájemně sdílené víry, společných nadějí i společných úkolů, mezi které významně patří hlásání evangelia jako služby prokazované nejen křesťanskému společenství, ale i celému lidstvu.¹⁶ Mimořádnou roli v tomto směru hrají nová hnutí a spirituality vzniklé v rámci církve i angažovanost křesťanů v různých aktivitách.

16. Protože je stále mnoho lidí na okraji společnosti, kteří potřebují konkrétní pomoc pro opětné plné začlenění se do společnosti, chce být církev místem opravdové a hluboké solidarity s člověkem a jeho potřebami. Chce obnovovat „ovoce Ducha“: radost, lásku, pokoj, věrnost a dobrotu.¹⁷ Služba potřebným je službou evangeliu. Kdo hlásá evangelium, jde cestou lásky, mnohotvárného nasazení a rozhodnutí pro velkodušnost bez přestávek a bez hranic.¹⁸

13 Srov. JAN PAVEL II., *Rychlý vývoj*, Praha: ČBK, 2005.

14 Srov. PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA GIUSTIZIA E DELLA PACE, *Compendio della Dottrina sociale della Chiesa*, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2004.

15 Mt 5,13.14 „Vy jste sůl země, jestliže však sůl pozbude chuti, čím bude osolena? ... Vy jste světlo světa, nemůže zůstat skryto město ležící na hoře.“

16 EN, č. 1.

17 Srov. Gal 5,22.

18 EIE, čl. 83-105; DCE.

17. Katolická církev v Čechách, na Moravě a ve Slezsku má od svých počátků významnou „ekumenickou“ dimenzi a poslání.¹⁹ Dějinná a duchovní zkušenost cyrilometodějské a východní křesťanské tradice, právě tak jako středověké úsilí o reformu, jí otevírá neopakovatelné možnosti k jejímu zpracování a rozvíjení podle správných ekumenických východisek.²⁰

Co křesťany vzájemně spojuje, je kající „očistění historické paměti“²¹ spojené s bolestí a lítostí, při kterém vyznáváme svá pochybení a tragické omyly ve vztahu k jiným církevním společenstvím a jejich členům a prosíme za odpuštění.

Ekumenický rozměr musí prorůstat do kázání, katecheze, výuky na všech úrovních, formace a služby kněží a v neposlední řadě do spirituality celého Božího lidu.²²

18. Především je třeba ocenit velmi dobré osobní vztahy představitelů různých církví a církevních společenství, ekumenickou spolupráci v armádě, ve věznicích, v krizové službě i v jiných oblastech a v práci smíšených komisí.²³ Velmi důležitý je i společný postup v jednáních mezi státem a církvemi.

19. Sněm povzbuzuje všechny, aby rozvíjeli a prohlubovali dosavadní ekumenické aktivity jak na úrovni představitelů, tak teologů (součinnost s Ekumenickou radou církví, Týdny modliteb za jednotu křesťanů, spolupráce teologických fakult, ekumenické rozhovory, spolupráce v kulturních a společenských aktivitách apod.), tak také na úrovni farností, sborů a jednotlivců.²⁴

20. Ekumenická spolupráce má také svou roli sociální, politickou a kulturní. Spolu s ostatními křesťany se chceme pokorně podílet na upevňování a rozvíjení lidských a mravních hodnot, zejména míru,

19 Srov. *LG*, č. 8.

20 Srov. *UR*, č. 2-4; PAPEŽSKÁ RADA PRO JEDNOTU KŘESŤANŮ, *Direktář k provádění ekumenických principů a norem*, Praha: ČBK, 1995, č. 9-40.

21 *UUS*, č. 2.

22 Srov. *tamtéž*, č. 25, 44, 45, 50, 58-69 a další.

23 Např. Symposium o životě a díle Mistra Jana Husa, které se konalo ve Vatikánu v roce 1999.

24 Srov. *tamtéž*, č. 55, 58.

spravedlnosti a svobody, spolupracovat se všemi lidmi dobré vůle na společném dobru a svědčit o naději.

21. Podobně jako ve vztahu k jiným církvím a církevním společenstvím se naše místní církve i ve vztahu k jiným náboženstvím chce nechat vést duchem a směrnicemi univerzální církve,²⁵ zvláště nauky o jedinečnosti a spásenosné univerzalitě Ježíše Krista a církve.²⁶ Globalizující se svět, informační revoluce a migrace sbližují rozličné kultury a náboženství. Na jejich vztazích a spolupráci z velké míry závisí život a mír celého světa. Jestliže „katolická církev neodmítá nic, co je v těchto náboženstvích [hinduismu a buddhismu] pravdivé a svaté,²⁷ dívá-li se „s úctou také na muslimy“²⁸ a cítí-li „duchovní spojení s Abrahámovým potomstvem“,²⁹ je tím položen základ k vzájemnému dialogu, spolupráci i sdílení duchovních hodnot. V tomto duchu chceme i my vést dialog a spolupracovat se všemi, s nimiž nás pojí společná cesta života. Stejně tak očekáváme, že příslušníci ostatních světových náboženství budou mít v úctě svobodu vyznání všech křesťanů.

25 Srov. např. *NAe*; PAPEŽSKÁ RADA PRO MEZINÁBOŽENSKÝ DIALOG A KONGREGACE PRO EVANGELIZACI NÁRODŮ, *Dialog a zvěstování* (1991); MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE, *Křesťanství a ostatní náboženství*, Praha: Krystal, 1999.

26 Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Deklarace Dominus Jesus*, Praha: ČBK, 2000.

27 *NAe*, č. 2.

28 *NAe*, č. 3.

29 *NAe*, č. 4.

Vnitřní život církve

LAICI V CÍRKVI

22. II. vatikánský koncil označuje církev jako Boží lid.³⁰ Všichni, kdo náleží do Kristovy církve, jsou Božím lidem a jeho většinu tvoří právě laici.³¹ Křtem a dalšími svátostmi křesťanské iniciace (biřmování, eucharistie) se laik podílí na Kristově úřadu kněze, proroka a krále.³² Tím na sebe přijímá poslání být ve společenství církve pod vedením vlastních pastýřů „prostředníkem“ mezi Bohem a vlastním lidským společenstvím, poslání nahlížet na životní situace Božím pohledem a být připraven ke službě a nasazení pro druhé. Současně je povolán, aby skrze své jedinečné poslání byl „ve světě“ spolupracovníkem Božím na celkové proměně stvoření, a tak svým nezastupitelným dílem přispěl k přiblížení „nové země a nového nebe“³³ tam, kde pracuje, kde se veřejně angažuje, kde tráví svůj volný čas.

23. Do kněžské služby laika spadá zejména účast na proměně světa prací.³⁴ Jde o to, s jakou poctivostí, věcnou správností i věrností k tomu člověk přistupuje. Prorocká služba spočívá také ve schopnosti číst znamení časů, je úkolem zvěstování Evangelia tomuto světu a nezbytným základem naděje. Rozumět Boží řeči v událostech, správně rozlišovat dobro a zlo, je úkolem laiků, kteří stojí uprostřed společenského a kulturního dění. Výrazem pastýřské služby laika je láska ve všech autentických podobách: v rodině, v manželství, ve světě kultury, ve výchově a vzdělávání, v umění, v zaměstnání, v politickém životě, v církvi atd.³⁵

30 Srov. *LG*, č. 9.

31 Srov. *LG*, č. 9-17.

32 Srov. *LG*, č. 31.

33 *Zj* 21,1.

34 Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS aj., *Instrukce k některým otázkám ohledně možnosti laiků podílet se na službách vykonávaných kněžskými*, Praha: ČBK, 2001.

35 Inspirací a bohatými podklady k hlubšímu studiu témat mohou být čtyři řady dokumentů vydávaných ČBK.

24. Platformou pro uskutečňování tohoto poslání je pro křesťana společenství, jehož kořenem je samotný způsob Božího bytí – Boží Trojice – i definitivní forma budoucí proměny celého stvoření, totiž jeho sjednocení v Kristu. Podle tradiční struktury církve je základním prostorem pro uskutečňování žitého křesťanského společenství farnost, kterou by měl charakterizovat duch otevřenosti, vstřícnosti, důvěry, úcty, upřímnosti a komunikace založené na lásce.³⁶ Dnes však často mnozí křesťané zažívají takové skutečné společenství nikoli v územně vymezené farnosti, nýbrž v rámci menších komunit či nových hnutí, tvořených mnohdy i na ekumenickém základě. V nich se křesťané, a většinou právě laici, snaží o dokonalejší duchovní život, o prohlubování lásky ke všem lidem, o šíření křesťanské víry jako radostné zvěsti, praktikují různé formy apoštolátu a chtějí tak mít podíl na obnovování života celé společnosti křesťanským duchem. Zdá se, že stále významnější roli hrají právě tzv. „malá církevní společenství“.

25. Řada laiků usiluje o otevřenost, důvěru a život společenství ve farnosti. Mezi farníky se však najdou i pasivní nebo naopak destruktivní typy. Překážky vytváření skutečných farních společenství ze strany laiků spočívají:

- v pasivitě velké části laiků
- v neschopnosti respektovat odlišnost druhých a dokázat ji pozitivně využít ke společnému dílu
- v udržování dávno nefunkčního modelu, v němž je farář považován za rozhodující autoritu ve všem, co se týká života farnosti – od stavebních prací přes hudební vystoupení až k organizování akcí pro mládež a rady manželům.

Farnost není jenom územní jednotka či „okruh lidí“ spravovaných farářem, je to společenství lidí se vzájemnými vztahy a odpovědností.

26. Významným prvkem společenství církve je slavení liturgie. Prvky aktivní účasti na liturgii a společném slavení jsou citlivým ukazatelem kvality společenství a rovněž jedním z prostředků jeho

36 Srov. CIC 1983, k. 515-518; CCEO 1990, k. 279-280.

vytváření. Laici zde mohou působit jako akolyté, lektoři, zpěváci, hudebníci.³⁷

27. Dalším okruhem činnosti laiků je martyria – svědectví prostřednictvím hlásání Božího slova katechezí a křesťanskou výukou. Teologicky vzdělaní laici pověřeni církví mohou vést nejen výuku náboženské výchovy, ale také pracovat s dalšími vzdělávacími či katechetickými skupinami.³⁸

28. V oblasti diakonie se nabízí pestrá paleta služeb: doprovázení nemocných, různé formy pomoci rodinám, pomoc při řešení místních sociálních problémů. Nezastupitelnou úlohu zde zastává Charita Česká republika, která svými projekty pomáhá potřebným doma i v zahraničí. Diecézní a farní charity jsou příležitostí pro laiky zapojit se do služby diakonie v konkrétním prostředí své farnosti. Velmi žádoucí by byla též organizace a provoz středisek či klubů mládeže, seniorů, rodičů na rodičovské dovolené apod.

29. Výsledkem účinnosti předchozích aktivit je právě vytváření společenství – koinonia, a to jak v užším slova smyslu v rámci farnosti, tak i v širším smyslu v celé obci či městě. Právě pro nevěřící bratry a sestry mohou být křesťanští laici příkladem svým životem, láskyplným přístupem, ochotou vyslechnout a pomoci i svou přípravostí k otevřenému bratrskému dialogu.

30. Při přejímání služeb, apoštolských děl a úkolů laiky, včetně ceně služby voluntariátu, je velmi prospěšné, je-li věnována mimořádná pozornost výběru těch, kteří se na pastorační činnosti církve mají podílet, když je jim poskytnuta odpovídající a přiměřená formace, jsou stanovena práva, odpovědnost, trvání a způsob hodnocení jejich činnosti a předem zřetelně vymezeny normy, určující běžný pastorační provoz, včetně jasných a průhledných finančních toků a přiměřené odměny. Těm, kteří se větší měrou podílejí na pastoraci, je třeba věnovat důkladnější a trvalou duchovní pomoc, především skrze osobní doprovázení a praxi zdravého duchovního vedení.

37 Srov. CIC 1983, k. 228 § 1, 230 a 231; CCEO 1990, k. 408 § 2, 403 § 3, 709 § 2 a 409.

38 Srov. CIC 1983, k. 225 a 229; CCEO 1990, k. 406, 401 a 404.

31. V rámci aktivní účasti věřících je potřebné vnímat rozdíly mezi muži a ženami.³⁹ Rozdělení úkolů mezi muže a ženy má být domluvou o podílu na službě. Sněm oceňuje a vítá, když muži i ženy uplatňují svá různá obdarování, protože právě tyto dary církev v současné době velmi potřebuje. Zohlednění a posílení ženského přístupu při pastoraaci a evangelizaci je přínosné.⁴⁰

32. Veškerá tato společná činnost má však dva nutné předpoklady: jednak ochotu laiků vystoupit z pasivity a odstupu a převzít aktivně spoluodpovědnost, na druhé straně pak ochotu kněží zvat laiky ke spoluzodpovědnosti, vzájemně komunikovat a spolupracovat.⁴¹ Pravdivý pohled nemůže opominout, že v naší církvi problém v komunikaci a spolupráci duchovních s laiky často skutečně existuje. Bylo by ostatně s podivem, kdyby po desetiletích záměrného maření takové spolupráce nedošlo na obou stranách k vytvoření nežádoucího modelu. Jde o nalezení nového místa laiků i duchovních jak v církvi, tak ve společnosti a získání pochopení pro toto hledání. Přitom se nejedná o jedno rozhodnutí, ale o dlouhodobý živý proces. Je třeba analyzovat situaci a postupně usilovat o změny. Zvláštní důležitost při tom má ochota laiků – odborníků v různých oblastech – přispívat nezištně svými vědomostmi k práci v církvi. Tento proces posiluje zřízení pastorační a ekonomické rady farnosti, v níž se laici učí přebírat zodpovědnost.⁴²

39 Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *List biskupům katolické církve o spolupráci mužů a žen v církvi a ve světě*, Praha: ČBK, 2004.

40 Srov. AA, č. 9: „Laici konají svůj mnohostranný apoštolát jak v církvi, tak ve světě. ... Protože však v nynější době mají na celkovém společenském životě stále větší aktivní podíl ženy, je velmi důležité, aby se zvýšila jejich účast i v různých oborech církevního apoštolátu.“

MD, č. 10: „Předností vlastní ženské přirozenosti jistě nejsou menší než předností mužské, jsou jenom odlišné. Žena tedy má – jako ostatně i muž – usilovat o své uskutečnění jako osoby. Má usilovat o svou důstojnost a své povolání na základě těchto zdrojů, podle bohatství svého žentství, které obdržela v den svého stvoření a které stále dědí jako výraz Božího obrazu a podoby, jež jsou jí vlastní ...“

41 Srov. CIC 1983, k. 275 § 2; CCEO 1990, k. 381.

42 Srov. CIC 1983, k. 536 a 537; CCEO 1990, k. 295.

Kněžství, jáhenství, zasvěcený život

KNĚŽSTVÍ

33. Kněžství je svátost, skrze kterou pokračuje v církvi až do konce časů poslání, které Kristus světil svým apoštolům, je to tedy svátost apoštolské služby (KKC, 1536).

34. V církevní službě svátostného kněžství je sám Kristus přítomen ve své církvi jako hlava svého těla, pastýř svého stáda, velekněz výkupné oběti, učitel pravdy. To vyjadřuje církev, když říká, že silou svátosti kněžství kněz jedná „in persona Christi capitis“, tj. v osobě Krista – Hlavy (KKC, 1548).

35. Sněmovní proces potvrdil, že nároky, kladené věřícími na kvalitu služby kněze a na jeho osobní, intelektuální, morální, duchovní a obecně lidskou kvalitu, jsou značné. Odpovídají v tomto směru požadavkům oficiálních církevních dokumentů (koncilovým textům, Kodexu kanonického práva a Kodexu kánonů východních církví, apoštolské exhortaci *Pastores dabo vobis* atd.).

36. Život a služba diecézního kněze i dnes prochází proměnami. Pouhé přenášení starších vzorů chování není použitelné, může být dokonce i škodlivé. Současné požadavky na kněze určuje především obecně vyšší vzdělanost, kulturní a náboženská pluralita, atomizace společnosti, kritičnost a odmítání autority či konkurence kvalitní péče ve světských pomáhajících profesích.

37. Relativně nízký počet kněží v diecézi vede často k navýšení počtu farností svěřených do správy jednoho kněze. Tento fakt může být příčinou řady negativních jevů v jeho životě: přetíženosti, zanedbávání subjektivně nepříjemných aspektů služby, ohrožení vlastního zdraví, či naopak pocitu nepostradatelnosti.

38. Na klesající počet kněží v pastoraci nelze reagovat pouhým přidáváním dalších farností kněžím do správy. Jejich úkolem není pouze zajistit konání bohoslužeb, ale především formovat farní spole-

čerství.⁴³ Je nutné připravovat kněze na práci v misijním území i na spolupráci s laiky v atmosféře důvěry. Stejně potřebné je disponovat věřící k přijetí reálné pastorační situace i spoluodpovědnosti za ni. Vhodnou formou pomoci se mohou stát pastorační a ekonomické rady farnosti.

39. Spiritualita diecézního kněze je založena na svatosti ve službě a pro službu (spiritualita Zeleného čtvrtku).⁴⁴ Vědomí, že je kněz služebníkem, má být základní myšlenkou jeho úsilí. Je nezbytné, aby se nechal každodenně oslovovat zjeveným Slovem a vnímal znamení doby. Pastorační práce kněze musí být zakotvena v jeho hlubokém duchovním životě, pokoře, poslušnosti, v čistotě srdce, v intenzivním prožívání společenství s biskupem a ostatními kněžími.⁴⁵

40. V podmínkách života a služby kněze roste požadavek na jeho schopnost spolupráce v pastorační službě,⁴⁶ která byla v minulých desetiletích možná jen ojediněle. Rozvíjení této schopnosti vyžaduje efektivní a trvalou formaci kněze.

41. Pro trvalé prohlubování duchovního života diecézních kněží je důležitý výběr kněží trvale formovaných k vedení duchovních cvičení a rekolekcí, jež přinášejí bohatý zdroj duchovní i lidské stability. Sněm proto požaduje, aby se konaly formační a vzdělávací kurzy pro kněze, kteří byli biskupem vybráni ke službě exercitátorů.

42. Ze strany biskupa nebo jím pověřených zástupců (zvláště vikářů/děkanů) má být život a práce kněží pravidelně sledována, hodnocena a podporována, aby kněží vnímali zájem o svou službu.⁴⁷

43. Kněží z jiných zemí působící v našich diecézích a řeholích si zaslouží vděčné a přátelské přijetí jako uznání za svou ochotu a snahu adaptovat se na nové, mnohdy nezvyklé podmínky. Je důležité věnovat dostatečnou pozornost už jejich přípravě pro působení v naší zemi a dalšímu doprovázení, aby se mohli přizpůsobit potřebám

43 Srov. CIC 1983, k. 528-529; CCEO 1990, k. 289.

44 Srov. CIC 1983, k. 276; CCEO 1990, k. 368.

45 Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Kněz, pastýř a vůdce farního společenství*, Praha: ČBK, 2002.

46 Srov. CIC 1983, k. 275 § 1; CCEO 1990, k. 379.

47 Srov. CIC 1983, k. 555 § 1, 3°; CCEO 1990, k. 278 § 1, n. 3.

a mentalitě nového prostředí za současného rozvíjení charismat své domoviny. Pomocí může být absolvování alespoň části jejich přípravy v našem prostředí.

44. Velkou bolestí jsou kněžská selhání, která zraňují věřící a dávají pohoršení ostatním. Selhání jednoho kněze vrhá špatné světlo na množství těch, kteří poctivě vykonávají svou službu. Kněžím, kteří trpí psychickými problémy nebo kteří podléhají některé z forem závislosti, ať je zajištěna vhodná, včasná a odborná péče. Obětem kněžských selhání ať je věnována náležitá pomoc.

45. Biskupové ať s přiměřeným předstihem hovoří s kněžskými o prožívání stárnutí a stáří a vhodně přizpůsobují službu podmínkám jejich fyzického i psychického zdraví.

46. Diecézní biskupové mají dbát na dobré životní podmínky v charitních domovech pro kněze. Nové kněžské domovy pro ty, kteří nepotřebují zvláštní péči, ať se budují raději menší a ve městech, kde mohou kněží-důchodci podle svých možností ještě vypomáhat. Pozitivním přínosem je možnost prožívat i stáří ve své diecézi.

47. V souladu s výzvou Krista: „Proste Pána žně, aby poslal dělníky na svou žně“ (Lk 10,2) je prvním prostředkem pastoračního povolání modlitba věřících. Je potřebné povzbuzovat jednotlivce, rodiny i různá společenství k vytrvalým modlitbám za duchovní povolání.⁴⁸ Dobrou zkušeností se stává vzájemná modlitba bohoslovců v semináři a věřících z konkrétní farnosti v diecézi.

48. Významným prvkem pastoračního povolání je svědectví života kněžských osobností. Sněm proto připomíná všem kněžským závažnou skutečnost, že svým životem ke kněžské službě zvou nebo od ní naopak odrazují. Dobrý kněz, identifikovaný s Kristem a žijící z eucharistie,⁴⁹ vytváří uvnitř církve příznivé klima pro růst a přijetí kněžského povolání. Kněží i laici si mají být vědomi osobní zodpovědnosti za své názory a postoje. Přehnaná a leckdy nespravedlivá kritika

48 Srov. CIC 1983, k. 223; CCEO 1990, k. 26.

49 Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Eucharistie, pramen svatosti v kněžské službě*, Praha: ČBK, 2004.

vůči biskupům, kněžím a životu místní církve je pro rozvoj kněžských povolání stejně nevhodná jako nepřiměřený a nekritický obdiv.

49. Plodnou půdou pro setbu povolání je především rodina, která je školou modlitby i života z víry. Protože spojení člověka s tajemstvím Krista je velkorysou obětí, je zapotřebí tento prvek stále oživovat a pěstovat. Tak se může připravovat prostor pro větší všestrannou lidskou zralost, která je předpokladem pro duchovní povolání.⁵⁰ Sněm vybízí, aby se v pastorační rodině sledovala i skutečnost, že především v rodinách vyrůstají povolání ke kněžství a k různým formám zasvěceného života.

50. Dalším důležitým faktorem pro zrod kněžského povolání je život farnosti, poněvadž společenství věřících přispívá ke vzniku a růstu kněžských povolání svou modlitbou, obětmi a svědectvím života. Je vhodné, když farnosti (vikariáty/děkanství, diecéze) konají modlitby a pouti za kněžská povolání ze svého středu.

51. Zvláštní pozornost a péče ať je ze strany kněze věnována ministrantům. Zkušenost ukazuje, že právě jejich srdce bývají připravena pro setbu povolání. V diecézích nebo v děkanátech/vikariátech ať se pořádají setkání ministrantů; dobrá je zde přítomnost bohoslovců. Představené kněžských seminářů sněm povzbuzuje, aby ministrantům a mladým mužům nabízeli akce a setkání, které jim oproti mentalitě světa předloží pozitivní pohled na kněžství (např. dny otevřených dveří, víkendové pobyty, exercicie). V jednotlivých diecézích ať jsou založena centra pro pastorační povolání.

52. Program formace budoucích kněží v teologickém konviktu a v kněžských seminářích, stejně jako program trvalé celoživotní formace diecézních kněží, je obsažen v národním *Ratio institutionis sacerdotalis*.

53. Teologický konvikt je místem úvodní duchovní a intelektuální formace budoucích seminaristů a zároveň místem dalšího rozeznání a upevnění kněžského povolání. V současné době mladí lidé dospívají fyzicky dříve než předchozí generace, ale proces osobnostního

50 Srov. *PDV*.

dozrávání je pomalejší. Místní církve ať hledají a vytvářejí programy pro dobré využití času potřebného k dozrání těch, kteří o kněžském povolání uvažují. Doba pobytu v teologickém konviktu není vždy dostačující. Proto kandidátům, kteří ještě vykazují určité nedostatky v lidské zralosti nebo nejistotu v povolání, může být doporučena účast na vhodném formačním programu nebo angažovanost ve volontariátu v délce jednoho až dvou let.

54. Kněžský seminář⁵¹ je privilegovaným a nepostradatelným nástrojem formace budoucích kněží.⁵² Je to výchovné církevní zařízení a výchovné společenství svého druhu. Zde jsou doprovázeni budoucí kněží na cestě svých povolání rozpoznáním povolání, pomocí k odpovědi na ně a přípravou na přijetí svátosti kněžství s jeho vlastními milostmi a odpovědnostmi. Těmi je kněz připodobněn Ježíši Kristu, Hlavě a Pastýři, a dostává schopnost i poslání předávat poselství spásy v církvi a ve světě.⁵³ Celý způsob života a formační práce v semináři ve svých nejrůznějších podobách slouží lidské, duchovní, intelektuální a pastorační formaci budoucích kněží, pastýřů církve. V ní je velmi důležitá přítomnost biskupa.⁵⁴ V semináři se vážněji zakládá smysl pro duchovní vedení, jehož cílem je spodobení s Kristem. Zde se prohlubuje osobní modlitba, učí se pokornému přijímání druhých, buduje se tolerance vůči rozdílným názorům a skutečné souznění s církví. Budoucí kněz se zde učí houževnatosti, pracovitosti, komunikaci a týmové práci. Vzhledem k potřebě plného lidského dozrání a nabytí schopnosti vytvářet kvalitní sociální vztahy je také třeba se zabývat vnitřními zraněními adeptů kněžství a jejich uzdravováním.⁵⁵ Dnešní seminář se musí umět vyrovnávat se setkáním tradičního křesťanství a formy života konvertitů, rozvíjet tvůrčí přístup k různým typům lidí se znalostí jejich individuálních potřeb a současným využitím růzností psychologických přístupů slučitelných s křesťanskou antropolo-

51 Srov. CIC 1983, k. 237-264; CCEO 1990, k. 331-341.

52 Srov. *OT*, č. 4; *PDV*, č. 60.

53 Srov. *PDV*, č. 61.

54 Srov. *OT*, č. 5; *PDV*, č. 66.

55 Srov. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, *Instrukce o kritériích pro rozlišování povolání u osob s homosexuálními sklony v souvislosti s jejich přijetím do semináře a připuštěním ke svátosti svěcení*, Praha: ČBK, 2006.

gii. Přítomnost biskupů nebo jejich zástupců již v procesu formace v semináři je tedy nejlepším počátkem pro budoucí spolupráci mezi kněžími a biskupy, pro budování presbyteria.⁵⁶

55. Teologická fakulta poskytuje kandidátům kněžství intelektuální přípravu, která je celistvá a shodná s církevním Magisterem, a podílí se i na jejich lidské a duchovní formaci. Významnou roli zde hraje osobní přesvědčení a příklad života vyučujících kněží. Vzhledem ke každodennímu kontaktu mají na kandidáty velký přímý i nepřímý vliv, jsou jimi vnímáni jako vzor kněžské osobnosti. Neméně důležité nároky jsou kladeny na kvalitu života pedagogů – laiků. Zvlášť pozorný výběr všech vyučujících je velmi důležitý. Ať je umožněna odborná příprava dostatečného množství kněží, kteří by mohli vyučovat na teologických fakultách.

56. Významným obdobím v přípravě na kněžskou službu je období jáhenské služby. Kandidát kněžství si během něj osvojuje zkušenosti z liturgického, pastoračního a katechetického působení, které koná z pověření církve a v síle milosti přijatého jáhenského svěcení. V tomto období se zúčastňuje formačně-vzdělávacích setkání.

57. V trvalé formaci kněžského povolání sehrává podstatnou úlohu presbyterium a v něm prožívané přátelské mezilidské vztahy. Biskupové ať podporují praxi dalšího vzdělávání a formace kněží, zvláště do pěti let po přijetí svěcení. Je žádoucí, aby toto vzdělávání probíhalo ve spolupráci s teologickými fakultami, a to jak v programech postgraduálního studia, tak v programech tzv. celoživotního vzdělávání.

58. Upřímný zájem kněží i laiků o vzájemné propojení Božího lidu a úsilí o vzájemnou pomoc jsou dalšími velmi důležitými momenty pro trvalou formaci kněží. Soulad mezi kněžími a laiky je povzbuzením pro společenství věřících a znamením pro ty, kteří stojí mimo ně. Toto soužití je třeba trpělivě budovat a posilovat.

59. Přijetím svátosti svěcení se kněží podílejí na poslání, které Kristus svěřil svým apoštolům.⁵⁷ Duchovní dar, který přijali svěcením,

56 Srov. CIC 1983, k. 259 § 2; CCEO 1990, k. 356 § 2.

57 Srov. CIC 1983, k. 1008; CCEO 1990, k. 323 § 1, 743.

nepřipravuje k nějakému omezenému a úzce ohraničenému poslání, nýbrž k nejširšímu a všeobecnému poslání spásy až na konec země, aby s odhodlanou myslí všude hlásali evangelium (srov. KKC, 1565). Sněm vybízí věřící k vytrvalé modlitbě za své kněze.

TRVALÉ JÁHENSTVÍ⁵⁸

60. Jáhenství má svůj pramen ve svěcení a v Kristově poslání. Jáhenská služba je II. vatikánským koncilem shrnuta do trojice: „služba liturgická, kazatelská a charitativní“.⁵⁹ Tímto způsobem se vyjadřuje jáhenská účast na jednom a trojitém Kristově úkolu ve svátostné službě. Jáhen „je učitelem, když hlásá a osvětluje Boží slovo, je posvětitелеm, když uděluje svátost křtu, svátost eucharistie a svátostiny, účastní se v roli ‘služebníka Krve’ slavení mše svaté, uchovává a rozděluje eucharistii; jáhen je vůdcem, když animuje společenství nebo sféry církevního života“.⁶⁰ Tak jáhen pomáhá a slouží biskupům a kněžím, kteří předsedají každé bohoslužbě, bdí nad učením a vede Boží lid.⁶¹

61. Trvalé jáhenství, které se může udělovat i ženatým mužům, je důležitým obohacením pro poslání církve. Je vskutku vhodné a užitečné, aby mužové, kteří v církvi fakticky konají jáhenskou službu, ať již v liturgii nebo v pastorači, při sociálních nebo charitativních dílech, byli posílněni a těsněji spojeni s oltářem vkládáním rukou, dochovaným už od apoštolů, aby pak plnili svou službu účinněji s pomocí svátostné milosti jáhenství.⁶²

62. Pochopení a přijetí role trvalých jáhnů se u všech stupňů církevní veřejnosti teprve vytváří. Správné pochopení jáhenství otevírá možnost účinné pomoci kněžím a možnost doplnit nebo vykonávat služ-

58 Srov. CIC 1983, k. 236, 281, 288, 1031, 1032, 1037, 1042; CCEO 1990, k. 354, 390, 758 § 1, n. 6, 759 § 1, 760, 762 § 1 n. 7-8.

59 *LG*, č. 29.

60 JAN PAVEL II., Proslav k trvalým jáhnům (16. března 1985), č. 2; *Insegnamenti*, VIII 1 (1985), str. 649; srov. *LG*, č. 29; CIC, kán. 1008.

61 Srov. KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Směrnice pro službu a život jáhnů*, Praha: ČBK, 2002, č. 22.

62 Srov. KKC, čl. 1571.

bu církve všem potřebným v oblasti liturgické, vzdělávací, sociální, výchovné, mediální, společenské a dalších. Vyváženým vykonáváním obou složek pastorační – specificky kněžské a specificky jáhenské – může církev plněji uskutečňovat své poslání.⁶³

63. Jáhni a kněží jsou jakoby dvě ruce biskupa – zcela rozdílné, a přesto a právě proto úzce spolupracující. Jáhen má naplňovat své poslání v sounáležitosti s biskupem jako jeho pomocník nebo jako jím pověřený spolupracovník kněze, aby se podílel na společném díle.⁶⁴ Zatímco kněz se podílí na plnosti služebného kněžství biskupa hlásáním Božího slova, vysluhováním svátostí a pastýřskou službou, jáhen je svěcením připodobněn Kristu, který se stal služebníkem všech. Sněm vyzývá k rozvinutí práce jáhna ve všech oblastech. Účast na konkrétních službách nijak neumenšuje jáhnův život modlitby a svátostí, prostřednictvím kterého se podílí na posvěcování světa, ale naopak jej vyžaduje.

64. Trvalý jáhen žije zpravidla v manželství. Svěcení i manželství jsou svátosti společenství. Jejich cílem je stavění mostů a navazování vztahů. Právě v institutu jáhnů žijících v manželství jsou tato charismata svátostně propojena. Manželství a rodiny jáhnů jsou velkým obohacením nejen pro jejich osobní život, ale i pro pastorační a celou církev. Důležitou a citlivou skutečností je přijetí manželky a rodiny jáhna biskupem, knězem a farním společenstvím. Sněm doporučuje nabízet a poskytovat dostatečnou duchovní péči manželkám, případně i rodinám jáhnů.

65. Je vhodné rozšířit všeobecnou znalost kritérií pro rozpoznání povolání k jáhenské službě. Důležitou roli přitom hraje farní společenství, které může vybědnout vhodného kandidáta, aby uvažoval o možnosti přijmout jáhenskou službu. Formace a vzdělávání jáhnů ať jsou zaměřeny nejen na teologii a duchovní život, ale ať podporují a posilují službu (diakonii). Kandidáti jáhenství a jáhni mají podle

63 SVOV. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Direttorio per il ministero e la vita dei diaconi permanenti*, Vaticano, 1998.

64 SVOV. KONGREGACE PRO KATOLICKOU VÝCHOVU, *Základní normy pro formaci trvalých jáhnů*, Praha: ČBK, 2002; KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Směrnice pro službu a život jáhnů*, Praha: ČBK, 2002.

možností využívat své předchozí nebo současné profese a naplnit je v jáhenském poslání. Důležitým vodítkem v otázkách jáhenské služby bude připravovaný Řád služby trvalých jáhnů v ČR, který konkretizuje obecné církevní směrnice týkající se přípravy k jáhenské službě i její vykonávání.

ZASVĚCENÝ ŽIVOT

66. Zasvěcený život, který má svůj základ v Kristově životě a učení, je darem Boha Otce církvi skrze Ducha Svatého. Zasvěcené osoby životem podle evangelních rad touží věrně následovat Ježíše Krista a jeho evangelium a chtějí být pokračováním přítomnosti jeho lásky mezi lidmi. Jsou povolány k úsilí o svatost a k nadšené službě a církev na jejich ryzí svědectví spoléhá a považuje jejich přítomnost za požehnání pro všechny Boží lid.

67. Sněm si je vědom, že život místní církve bude v plnosti existovat jen tehdy, když v ní bude plně integrován zasvěcený život ve všech svých rozmanitých podobách. Ať se jedná o bratry a sestry kontemplativních společenství, řeholníky a řeholnice kontemplativně aktivní, sekulární instituty a společnosti apoštolského života nebo poustevníky či zasvěcené panny.

68. Zasvěcené osoby jsou na své životní cestě zcela závislé na svém Pánu, který je povolal, a na jeho Duchu, aby moudře rozpoznávaly jeho stopy v jakékoli dějinné situaci a dobře vykládaly znamení doby. I období komunistické totality zpětně vnímají jako zvláštní Boží dar pro zasvěcený život i celou církev, ve které Pán skrze zkoušky nabídl cesty k očistění a prohloubení. Mnozí představení mužských i ženských institutů zasvěceného života moudře riskovali, zachovali kontinuitu společenství, přijímali dorost a umožnili bratřím a sestrám život v malých pružných společenstvích uprostřed světa, aby se tak stali světlem světa a solí země. Zasvěcené osoby si kladou otázku, zda s darem nové svobody tyto zkušenosti pronásledování dobře využily, nebo spíše zvolily cestu tradičního způsobu zasvěceného života před totalitou.

69. Naše společnost v dnešním světě a převládající „kultuře smrti“ volá po lidech, kteří budou svědky jiného – plného a radostného – způsobu života podle evangelních hodnot a budou působit takřka jako duchovní terapie na zla naší doby.⁶⁵

70. Společenství zasvěceného života procházejí i dnes – v době náboženské svobody – zkouškami, očišťováním a nesnázemi, které však mohou být zároveň i vhodnou příležitostí k obnově a novému začátku. Patří k nim např. úbytek členů a jejich stárnutí, nižší počet povolání, dnešku nepřizpůsobené struktury a nedostatečná formace. Zasvěcený život zná také nástrahy prostřednosti, konzumního smýšlení a nebezpečí převahy osobních aktivit a individualismu nad společným životem a plány. Tím více je povinen hledat nové podoby přítomnosti v církvi i ve světě, aby mohl srozumitelně oslovit a nadchnout mladé lidi, pomoci jim zahlédnout krásu následování života Ježíše Krista a nabídnout jim kvalitní lidskou i duchovní formaci, upřímný dialog a sdílení svého životního ideálu.

71. Důležitý úkol při hledání smyslu a kvality zasvěceného života mají představení. Sněm je vybízí, aby osobně i se svými instituty znovu začali od Krista a usilovali o přechod od formálních vztahů k bratrským a sesterským, podporovali sdílení života i víry ve vlastních institutech, aby byli vnímaví k požadavkům pastýřů a umožnili formační a apoštolskou spolupráci mezi instituty. Tak budou moci napomáhat celému Božímu lidu učit se vzájemným vztahům, důvěře a otevřenosti. Velkou příležitostí k dialogu, výměně darů i zkušeností byl i sněmovní proces a zvláště ženské instituty zasvěceného života jež takto oceňují a jsou za něj vděčné.

72. Sněm dále vyzývá představené, aby nerezignovali na své animátorské poslání, ale měli odvahu být věrně přítomni uprostřed svých společenství, inspirovat je, ukazovat směr, připomínat smysl zasvěceného života a pomáhat svěřeným osobám ke stále obnovované věrnosti k výzvam Ducha. Představení ať nepodlehnu pokušení spoléhat na početnost nebo výkonnost svých institutů, protože největším úspěchem zasvěcených osob je jejich věrnost Pánu. Ať velkodušně

65 Srov. VC.

věnují čas i nejlepší síly formaci počáteční i stálé, neboť na tom závisí kvalita jejich života a svědectví. Ať pečují o vzrůst a rozvoj svých institutů ve shodě se záměrem svých zakladatelů a hledají, jak v současném světě a ve prospěch církve a společnosti žít vlastní charisma a spiritualitu. Sněm vítá hledání rovnováhy mezi požadavky společného života a apoštolskými snahami a vyzývá představené institutů, aby s vynalézavostí, prozíravostí a ve vzájemném dialogu uvnitř institutů i mezi instituty s obdobnými aktivitami a s těmi, kteří mají v místní církvi zodpovědnost, hledali východiska pro uskutečňování apoštolských projektů.

73. Členové institutů zasvěceného života jsou si vědomi, že novou životnost a nový rozkvět naleznou jen tehdy, když uposlechnou výzvu církve „zajeď na hlubinu“ a dají duchovní život jasně na první místo. Patří sem obnovené úsilí o modlitbu a poctivé žití slibů, kterými se zasvěcené osoby připodobňují Kristu a ukazují ho světu. Panenství rozšiřuje srdce člověka podle srdce Kristova a uschopňuje milovat tak, jak on miloval. Chudoba osvobozuje jejich srdce od otroctví věcí a klamavých potřeb, ke kterým svádí dnešní konzumní společnost, a odhaluje Krista jako jediný poklad, pro který stojí za to žít. A poslušností vkládají celý život do jeho rukou, aby mohly plnit vůli Boží pro spásu světa.⁶⁶

74. Zasvěcené osoby chtějí znovu začít od Krista, s celou církví kontemplovat jeho tvář, vrátit se ke své první lásce a odvážně začít každodenní cestu obrácení a obnovy. Díky své poctivé snaze o duchovní život se mohou a mají komunity stát pravými školami modlitby a domy přijetí a některé již nabízejí fungující duchovní centra k pořádání exercicií, duchovních obnov, formačních kurzů i k odpočinku.

75. Rozkvět zasvěceného života je závislý na nových povoláních, která je nutno přijímat s vděčným srdcem a velkorysostí. Sněm vybízí celou místní církev, biskupy, kněze, učitele náboženství a moderátory setkávání mládeže, aby povolání k zasvěcenému životu podporovali a formovali v tomto smyslu i rodiče a všechny věřící. Právě

66 Srov. CIC 1983, k. 599, 600, 601.

křesťanská rodina stojí obvykle u zrodu povolání a je podstatné, aby mladý člověk našel u svých nejbližších porozumění a pomoc.

76. Je také nutné, aby se společenství zasvěcených osob s pochopením otevřela mladým lidem a umožnila jim sdílení života, aby to byla místa, kde je milována církev a kde se v nová povolání věří.

77. Zvláště v této době jsou nejpotřebnější duchovní otcové i matky, kteří moudře rozlišují a dokáží mladé lidi povzbudit, solidně doprovázet a být jim vzory. Zasvěcené osoby ať využijí pomoci odborníků, které doporučí nebo schválí Konference vyšších řeholních představených. V seminární výchově budoucích kněží by nemělo chybět dostatečné vzdělání o zasvěceném životě.

78. Sněm si je vědom toho, že chce-li být církev věrná Božímu plánu a odpovědět na hluboké touhy světa, musí se stát i domovem a školou společenství. Zasvěcenému životu církev světila zvláštní úkol podporovat spiritualitu společenství, a to nejprve u sebe a pak i v celé církvi. Zasvěcené osoby ví, že v důsledku komunistického režimu byl právě společný život narušen a velmi utrpěl, mnoho řeholníků muselo žít individuálně a nepřivýklo ke společnému životu a dosud není schopno ho budovat. Ale společný život vždy zůstane hlavní cestou do budoucnosti a k vydávání svědectví. V něm je skryto velké bohatství a zároveň i požadavek bezpodmínečné bratrské a sesterské lásky.

79. Zasvěcené osoby si uvědomují, že nikdo, kdo se opravdu setkal s Kristem, si to nemůže nechat pro sebe, ale musí o tom hlásat druhým. Zvláště dnes je třeba nového apoštolského nadšení. Proto se chtějí znovu pustit do služby, v níž být a jednat je neodlučitelné. Tváří v tvář starým i novým formám chudoby chce zasvěcený život stát na straně potřebných lidí s novou fantazií lásky a milosrdenství.

80. Sněm povzbuzuje zasvěcené osoby, aby stály ve službě životu i pravdě a usilovaly o dialog se všemi lidmi – věřícími i nevěřícími. Protože daly celý svůj život do služby poslání církve, musí být stále připraveny nabídnout pomoc a přijetí všem, kdo se na ně s důvěrou obracují.

81. Sněm vyzývá členy institutů zasvěceného života a společnosti apoštolského života, aby si nejen připomínali svou slavnou minulost, ale vytvářeli nové slavné dějiny. Ať se s důvěrou dívají do budoucnosti, kam je Duch Svätý vysílá. Ať horoucně a bděle očekávají Ježíše Krista a zůstanou věrni jemu i církvi, svým institutům i lidem naší doby a přispívají svým nenahraditelným podílem k přeměně světa.

82. Zasvěcený život je svou povahou prorocký. Je výrazem zásadní orientace na Krista, čímž předjímá završení života. V tomto životě nachází nové cesty a povzbuzuje další lidi k následování Krista. Proto je potřebné odvážit se k novým krokům a stát na hraničních a nebezpečných místech, a také se chránit toho, aby působení zasvěcených osob, především řeholních kněží, nebylo pohlceno jinými aktivitami.

83. Sněm vyzývá všechny instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života ke sblížení a solidaritě, ke vzájemné spolupráci a pomoci, ke spolupráci s laiky a především k jednotě se svými pastýři. Ať osoby zasvěceného života dosvědčují celému Božímu lidu věrnost mysli i srdce učitelskému úřadu biskupů. Obojí, biskupové i řeholníci, ať věnují více pozornosti dokumentu 'Mutuae Relationes', neboť on upravuje jejich vzájemné vztahy. Biskup, pověřený v ČBK službou zasvěceným osobám, ať se o ně zajímá, diecézní biskupové ať ustanoví své zástupce, kteří budou zodpovědní za zasvěcený život a dialog s ním. V diecézích je dobré vytvořit komise pro zasvěcený život, které budou vzájemným vztahům napomáhat.

Liturgie a svátostná pastorec

84. Ježíš Kristus je jediným knězem Nového zákona. Je dokonalým veleknězem, který obětí svého vlastního života, přinesenou jednou provždy, získal spásu všem, kdo se k němu přidružují vírou. V liturgii církve Kristus trvale vykonává své kněžství.⁶⁷ Kristus je také jediným prostředníkem mezi Bohem a lidmi, skrze něhož se dostává člověku posvěcení.⁶⁸

85. Při slavení liturgie si tak církve nejprve připomíná veliké činy, které Bůh z lásky k člověku vykonal a které vrcholí ve velikonočních událostech Kristovy smrti, zmrtvýchvstání, nanebevstoupení a příchodem Ducha Svatého.⁶⁹ V této sestupné linii liturgie se skrze slovo a znamení uskutečňuje Boží darování se člověku, totiž jeho posvěcení.

86. Boží sebedarující láska pak silně volá po lidské odpovědi. Společenství církevní obce, které slaví liturgii, i jeho součást – každý jedinec, na Boží příklon odpovídá vírou, obrácením srdce a otevřeností pro Otcovu vůli.⁷⁰ Tento bytostný postoj církve se vyjadřuje modlitbou chvály, díky i proseb. Církve se tak připojuje ke své hlavě – Kristu a jeho dílu spásy světa, v jeho lásce, poslušnosti a odevzdanosti Otci. V této vzestupné linii liturgie církve oslavuje Boha.

87. V liturgii tedy probíhá dialog mezi Bohem a člověkem.

88. Církve slaví liturgii v síle zaslíbeného Božího Ducha⁷¹. Jen v Duchu Svatém můžeme vyznávat: „Ježíš je Pán.“⁷² Proto je třeba spolupracovat s Duchem Svatým, který v liturgii účinně působí.

89. Liturgie není soukromým úkonem, nýbrž vždy projevem církve.⁷³ Zejména eucharistická slavnost je epifanií církevního spole-

67 Srov. *SC*, čl. 7.

68 Srov. *LG* č. 8 a 10. Srov. *CIC* 1983, k. 834; *CCEO* 1990, k. 668 § 1.

69 Žid 1,1.

70 Jan 15,9.

71 Jan 15,26.

72 1 Kor 12,3.

73 *SC*, č. 26.

čenství.⁷⁴ Vždy ji slaví „Kristus úplně celý“: Kristus – hlava spolu se svým tělem – církví. Protože Kristovo kněžství je pramenem každého kněžství,⁷⁵ je celá církev novým kněžským lidem, kde všichni věřící jsou „královský národ a kněží Boha Otce“.⁷⁶ Liturgii tedy koná celé shromáždění, které je „liturgem“.⁷⁷

90. Služebné kněžství je ve službě všeobecného kněžství⁷⁸ a má být viděno v souvislosti se základní důstojností celého Božího lidu, neboť „být křesťanem je víc než být biskupem, třebaže římským“ (Jan Pavel II.).⁷⁹

91. Skrze posvěcené služebníky, biskupy a kněze je Kristus v církvi přítomen jako hlava svého těla, jako učitel pravdy, velekněz výkupné oběti a pastýř svého stáda. Tito služebníci proto v síle svátosti kněžství konají svou službu v osobě Krista – hlavy. Zároveň také zastupují celé shromáždění jakožto Kristovo tělo a jednájí jménem církve, když skrze Krista přednášejí Bohu modlitby.⁸⁰

92. Aby slavení liturgie bylo pravdivé, musí probíhat v atmosféře víry. Sv. Pavel píše: „Jak ho mohou vzývat, když v něho neuvěřili?“⁸¹

93. Kdyby postoj víry účastníkům chyběl, stane se bohoslužba ze strany člověka vnitřně nepravdivou – Bohem nabízené osobní setkání a obdarování nenachází lidskou odpověď, a to i navzdory znamením, která člověk vykoná.⁸²

94. Postoj víry věřících při slavení liturgie nemá být zaměřen pouze na správné konání patřičného obřadu, ale především na samotnou Boží věrnost, se kterou On pohotově a jistě odpovídá svému modlíci se lidu.⁸³ Jinak by liturgie nebyla pravdivá.

74 Srov. *MND*, čl. 19.

75 Srov. *KKC*, č. 1548.

76 *Zj* 1,6.

77 *KKC*, č. 1144.

78 *KKC*, č. 1120.

79 Srov. také *LG*, č. 10-11.

80 Srov. *KKC*, č. 1552-1553.

81 *Řím* 10,14.

82 Srov. *KKC*, č. 1127.

83 Srov. tamtéž.

95. Lidem upřímně hledajícím, mají-li v sobě vnitřní otevřenost, se naopak bohoslužba může stát místem živého poznání Boha, i když mnoha jednotlivým úkonům v obřadech nebudou rozumět a nebudou schopni si je přivlastnit. Aby však byla zachována pravdivost, nesmějí být nuceni k projevům, se kterými by se nemohli vnitřně ztotožnit. Na druhé straně jim nemohou být svěřovány liturgické služby, které předpokládají už výslovně křesťanskou víru. V této souvislosti je také důležité nezapomínat, že bohoslužba nemůže být ze své podstaty nástrojem prvotní evangelizace. Ta jí musí předcházet.

96. Liturgie je zdroj a vrchol života církve a jako taková je jedním z jejích základních projevů. Nelze ji však vidět bez souvislosti s dalšími dvěma podstatnými projevy, kterými jsou svědectví či zvěstování evangelia (martyria) a život víry, který se projevuje láskou a službou (diakonia). Hlásání víry směřuje k liturgii jako ke svému vrcholu, život víry a služba lásky v ní nacházejí nevyčerpatelný zdroj posily.

97. O skutečném stavu jednotlivé církevní obce tedy vypovídá především vyvážený poměr a hluboký vzájemný vztah všech tří základních projevů života církve: jen tam, kde se víra projevuje svědectvím i láskou, může být také věrohodně liturgicky slavena a jen společenství, které slaví liturgii, může skutečně a trvale přinášet lásku a svědectví.

98. Znamení a jejich užívání patří nezastupitelně ke slavení liturgie. V celých dějinách spásy jsou nástrojem rozhovoru mezi Bohem a člověkem a patří vlastně neodmyslitelně, zvláště v podobě slova a gesta, k jakékoliv osobní komunikaci.

99. Avšak nehlubším důvodem, proč církev v liturgii užívá znamení, je samotná skutečnost vtělení Božího Syna, neboť Ježíš z Nazareta je „svátostí“ Otcovy lásky, je prvotním znamením, je Slovem Otcovým. V rovině znamení stojí také církev jako „svátost pro svět“, neboť její viditelná stránka je znamením přítomnosti Boží spásy ve světě.

100. Aby liturgická znamení mohla vždy opravdu účinně sloužit setkávání Boha a člověka „dnes“, musí být v konkrétním slavení

používána způsobem, jenž pravdivě zachovává jejich dvojí charakter: jsou to totiž jednak „znamení ze světa lidí“ a zároveň „znamení smlouvy s Bohem“.⁸⁴

101. Místní společenství slavením liturgie čerpá z bohatství života celé církve a přiměřeně se účastní na službě, starostech i radostech místní i univerzální církve.

102. Jsou-li tato pouta živá (samozřejmě úměrně možnostem konkrétního společenství), budou mít svoji autentickou živost i znamení, která o nich v liturgii vypovídají.

103. Na všech úrovních, od farnosti po univerzální církev, má být liturgie nesena živým společenstvím Božího lidu. To má význam pro vnitřní obnovu církve i pro její plodnou přítomnost ve světě.⁸⁵

104. Má-li se v liturgii živě „zjevovat“ církev jako Kristovo tělo, v němž všechny údy spolupůsobí k dobru celku, musí se živě usku-tečňovat rozdělení služeb.

105. „Liturgické úkony přísluší celému tělu církve, jsou projevem celého těla a na celé tělo působí“⁸⁶ a „...každý věřící má konat jenom to, ale i všechno to, co mu přísluší z povahy věci“.⁸⁷ To se týká mužů i žen. Rozdělení služeb pomáhá vytvářet vědomí spolu-zodpovědnosti všech za liturgické slavení.

106. Středem liturgického života křesťanské obce a zároveň zdrojem její jednoty je nedělní slavení eucharistie, které „důrazně projevuje svou dimenzi společenství, když vyžaduje účast ve shromáždění a navozuje zvláštní pocit slavnostnosti, protože se slaví v den, kdy Kristus přemohl smrt a nás učinil účastnými na svém nesmrtelném životě“.⁸⁸ Slavení neděle je jedním ze základních „poznávacích“ znamení křesťana. V „den Páně“⁸⁹ se církevní obec shromažďuje v Duchu Svatém kolem vzkříšeného Pána, který nás zve, a „skrze

84 KKC, č. 1146 a 1150.

85 Srov. *MND*, č. 21.

86 *SC*, č. 26.

87 *SC*, č. 28.

88 *DD*, č. 34.

89 *Zj* 1,10.

něho, s ním a v něm“ vzdává chválu a dík Otci. Neděle je dnem církve, dnem církevního společenství, dnem setkání se zmrtvýchvstalým Kristem. Je dnem Božího slova a dnem eucharistie, proto se věřící scházejí, aby jimi byli živeni. Neděle je dnem víry, památky, očekávání, modlitby, dnem odpočinku a kultu, je určujícím znamením příslušnosti k církvi. Křesťané nemohou žít, aniž by slavili den Páně.⁹⁰ Neslaví-li křesťanské společenství nedělní bohoslužbu, jedná se o vážné ohrožení existence a životaschopnosti tohoto společenství. Při slavení mše svaté není dovoleno zavádět improvizace a experimenty do eucharistické modlitby.⁹¹

107. V místech, kde se pro nedostatek kněží nemůže každou neděli slavit eucharistie, je třeba vyzývat k tomu, aby se věřící sešli ke slavení bohoslužby slova. Mohou tak prožívat naplnění Ježíšova příslibu, že kde jsou dva nebo tři shromáždění v jeho jménu, je on uprostřed nich.⁹² Je třeba je také důsledněji vést ke smýšlení, které vyjadřuje II. vatikánský koncil, že „v posvátných knihách Otec, jenž je na nebesích, s láskou vychází vstříc svým dětem a rozmlouvá s nimi“.⁹³ Mají poznat, že „slovo Boží má takovou sílu a moc, že je pro církve oporou a životem a pro její děti posilou víry, pokrmem duše, čistým a trvalým pramenem duchovního života“.⁹⁴ K tomu je nutné zajišťovat duchovní i odbornou formaci osob vhodných k vedení těchto bohoslužeb, ale také dbát na to, aby věřící dobře rozlišovali mezi touto bohoslužbou slova a slavením eucharistie.

108. K dobrému porozumění Božímu slovu je třeba konat biblické hodiny. Aby účastníci bohoslužeb dobře rozuměli liturgii, je dobré konat katecheze o liturgii a významu jejích jednotlivých prvků. Pro přípravu na nedělní liturgii je důležité přečíst si biblické texty. Je žádoucí, aby se návštěvníci bohoslužeb mohli po liturgii setkat s knězem ve vhodném prostoru.

90 *Akta mučedníků z Abitene*, In *Bibliografia Hagiographica Latina*, č. 7492.

91 SROV. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Redemptionis sacramentum*, Praha: ČBK, 2005, č. 51.

92 Srov. Mt 18,20.

93 *DV*, č. 21.

94 *Tamtéž*.

109. Liturgie nezahrnuje jen samotnou mši svatou, ale také slavení ostatních svátostí, svátostin, liturgického roku a denní modlitby církve. I zde je třeba dbát na to, aby tato slavení měla skutečný charakter bohoslužby a byla chápána jako slavení křesťanské obce, ne jen jako osobní úkon zbožnosti nebo rodinná oslava.

110. Tradičně se svátosti rozdělují na svátosti uvedení do křesťanského života neboli iniciace (křest, biřmování, eucharistie), svátosti uzdravení (smíření, pomazání nemocných) a svátosti, které slouží společenství a poslání věřících (kněžství, manželství).

111. V oblasti křesťanské iniciace je důležité vyhodnotit zkušenosti s obnoveným katechumenátem a s vytvářením skupin katechumenů.⁹⁵ Je třeba dbát na to, aby pomocí vhodné přípravy katechumenů i dobře připravených a slavených liturgických prvků katechumenátu byli katechumeni vedeni jak k osobní víře, tak k plnému začlenění do života farnosti. Sněm vybízí diecéze, aby si vytvořily Řád katechumenátu, kterým se ti, kdo se na něm podílejí, řídí.

112. Při samostatné přípravě k biřmování dospívajících nebo dospělých, kteří byli pokřtěni v dětství, je třeba zdůraznit souvislost této svátosti s celou iniciací, zvláště se křtem. Rovněž je třeba se dobrou přípravou postarat o to, aby mladiství biřmovanci byli uschopněni k hledání svého životního povolání, k životu dospělých křesťanů v církvi a k evangelizaci v prostředích, kde žijí. K tomu je zpravidla třeba organizovat ve skupinách dostatečně dlouhou přípravu, která se neomezí jen na naučení věroučných pravd, ale je uvedením mladého člověka do života dospělého křesťana.

113. U křtu dětí by neměly být opomíjeny aspekty této svátosti: soteriologický, kristologický a eklesiologický. Nově pokřtěný je začleněn do univerzální církve,⁹⁶ jejím uskutečněním je místní partikulární církve, která se děje ve farnostech nebo církevních obcích. Křest tedy není soukromou záležitostí, ale slavností celé církve, zvláště však farní rodiny, kterou má rodina pokřtěného spoluvytvářet.⁹⁷

95 Srov. CIC 1983, k. 206 a 788; CCEO 1990, k. 9 § 1, 587.

96 Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY, *Communio notio*, čl. 10.

97 Srov. CIC 1983, k. 849 a 204; CCEO 1990, k. 675 § 1, 7.

114. Pro správné slavení svátosti smíření je třeba neustálé formace v oblasti vnitřního obrácení, jehož motivem je blízkost Božího království v Kristu.⁹⁸ Kající pobožnosti, duchovní obnovy, společné slavení svátosti smíření a v neposlední řadě kvalitní duchovní a liturgické texty – to vše lze velmi plodně využívat k překonání formalismu zpovědí.

115. Dostí opomíjeno bývá pokání prožívané nikoliv jako akt osobní zbožnosti, ale jako postoj společně nesený celou obcí (např. při kajících bohoslužbách v postní době), která se spolu s Ježíšem solidarizuje s hříchem zasaženým světem a zástupně za celé lidské společenství se kajícím obrací k Otci.⁹⁹ Diecézním synodám sněm doporučuje, aby kultivování celé oblasti pokání ve farnostech i v životě jednotlivců věnovaly dostatečnou pozornost.

116. Svátost nemocných je třeba propojit s péčí o staré a nemocné lidi; praxe udílení této svátosti se má intenzivně propojit s celkovou péčí o člověka (zdravotní, duchovní i rodinnou). Nemocný a starý člověk je pro církve darem a mnohdy i příkladem svědectví víry pro celé společenství; je tedy nutno postavit se proti některým postojům, které vnímají tuto skupinu jako neužitečnou a bezcennou. Sněm povzbuzuje všechny kněze, aby věřící vybídli k vyhledávání těchto lidí a k péči o staré, opuštěné a nemocné; se zvláštní láskou ať se kněží věnují umírajícím.

117. V situaci, kdy naše země má stále více pohřbených bez jakýchkoli obřadů, je třeba věnovat větší pozornost vztahům příbuzných a sousedů s umírajícími a důstojnosti člověka i při posledním rozloučení. Pohřební obřady jsou pro nás nejčastější příležitostí k setkání s lidmi, kteří se pravidelně neúčastní bohoslužeb nebo jsou úplně nevěřící. Proto ti, kteří vedou pohřební liturgii, ať jí věnují zvýšenou péči a chápou ji jako významnou příležitost k předání poselství naděje.

118. Slavení svátosti manželství, které je samo o sobě velmi prosté, vyžaduje kvalitní lidskou i křesťanskou přípravu snoubenců, což je ale především otázka pastorační. Ať duchovní pastýři dbají, aby mla-

98 Srov. Mk 1,15.

99 Srov. Mt 3,13-17; KKC, č. 1422-1484.

dí křesťané připravující se na manželství byli pokud možno ještě před jeho uzavřením uvedeni do křesťanského života všemi svátostmi. Konkrétní ztvárnění liturgie této svátosti má v mezích liturgických norem brát ohled na stupeň víry a rodinnou situaci snoubenců.¹⁰⁰

119. Udílení svátosti svěcení ve všech třech stupních je především slavností místní církve. Při ztvárnění liturgie svěcení je třeba brát ohled jak na příslušnost svěcence k místní církvi, tak na příslušnost k farnosti, ze které vzešel, případně k té, do které je poslán.

120. Denní modlitba církve (breviář) je hlasem církve, celého tajemného Těla vzdávajícího chválu Bohu. Je to veřejná modlitba, ale také zdroj zbožnosti a živý pramen osobní modlitby. Podle dávné křesťanské tradice je sestavena tak, aby Boží chvála posvětila celý průběh dne i noci. Někteří věřící mají účast na této modlitbě uloženou jako závazek (ti kdo přijali svátost svěcení, řeholníci), všem se však velmi doporučuje. Přednost má modlitba konaná ve společenství.¹⁰¹ Jak potvrzují zkušenosti mnoha farností, vhodně volený způsob společné účasti na denní modlitbě církve je pro křesťanskou obec velkým duchovním obohacením a také plodným sjednocujícím prvkem.¹⁰²

121. Kristovo tajemství je obsáhlé a bohaté, život věřících příliš pestrý a různorodý, a proto se jednotlivé aspekty Kristova mystéria pojí s rytmem lidského života v rámci liturgického roku. Liturgický rok ve svém členění souvisí s liturgickou modlitbou, která posvěcuje jednotlivé hodiny dne, lidskou činnost a život. Vědomí adventu, postní doby a posvátného času Velikonoc se však pozvolna vytrácí. Často si i věřící uvědomují dobu adventní, postní a velikonoční jen tehdy, jsou-li v kostele, na jejich všední život posvátné doby nemá velký vliv. Proto je třeba pomoci jim odkrýt a připomenout charakter těchto liturgických dob. V liturgickém mezidobí je vhodné preferovat texty o českých svätcích, o velkých postavách evropské křesťanské tradice a mimořádných osobnostech univerzální církve.

100 Srov. CIC 1983, k. 1063-1066; CCEO 1990, k. 783.

101 Srov. SC, kap. 4.

102 Srov. CIC 1983, k. 1173-1175.

122. Je třeba podporovat liturgické slavení pro specifické skupiny, jako jsou senioři, nemocní, mládež a děti, které nenarušuje jednotu farnosti a je vždy zaměřeno ke slavení celé obce, ale zároveň legitimně umožňuje hlubší přiblížení liturgických forem konkrétní situaci účastníků. Zvláště bohoslužby pro děti, které je vždy třeba pečlivě připravit, umožňují dětem velké aktivní zapojení včetně služeb, a nenuceně je tak uvádí do symbolické struktury liturgie. Nedělní liturgie ve farnosti má být vždy liturgií pro celou obec, ne jen pro jednotlivou skupinu.

123. V souvislosti s obnovou liturgie je třeba myslet i na obnovu lidové zbožnosti, která s liturgií úzce souvisí. I když mezi ně nelze klást rovnítko, přesto obě představují oprávněné výrazové formy křesťanského uctívání Boha. Vztažným bodem však musí být liturgie, aby „touha po modlitbě a charismatickém životě“, která je v lidové zbožnosti zahrnuta, „byla duchaplně a moudře usměrňována“.¹⁰³ Sněm vybízí diecézní synody, aby revidovaly a posílily projevy lidové zbožnosti na svém území podle dokumentu ‘Lidová zbožnost a liturgie. Směrnice a zásady’.

124. Formy lidové zbožnosti (modlitba růžence, Anděl Páně, křížová cesta aj.) jsou samozřejmostí pro ty, kteří prošli dobrou náboženskou přípravou. Na mnoha místech jsou velmi oblíbené. Na jiných místech kněží podcenili lidovou zbožnost natolik, až některé projevy lidové zbožnosti zanikly. Přesto je mariánská úcta a úcta k svatým pro mnohé vhodnou cestou k obnově vztahu ke Kristu a dnes velmi charakterizuje lidový náboženský život.

125. Poutní místa, hlavně mariánská, i ta, která jsou zasvěcena svatým, zvláště národním patronům, jsou významnými duchovními centry. Poutě jsou stále na mnoha místech v oblibě, zúčastňuje se jich i množství věřících, aniž by byla potřeba zvláštní propagace. Poutní bohoslužby navštěvují i ti, kteří se jinak ve farnosti aktivně náboženského života neúčastní. Na poutních místech věřící očekávají kvalitní duchovní službu, krásnou liturgii, dobré kázání a povzbuzení ve víře. To vše dává možnost hlubokého osobního náboženského zážit-

103 Srov. KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI, *Lidová zbožnost a liturgie*. Směrnice a zásady, č. 58, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

ku. Tento požadavek klade vysoké nároky na kompetenci a pastorační citlivost kněží na poutních místech. Nezastupitelná je služba zpovědníků a příležitost ke svátosti smíření, vyhledávaná hlavně těmi, kteří nechodí k této svátosti pravidelně nebo chtějí nově začít.

126. Současně by měla poutní místa podle svých možností nabízet katecheze a duchovní formaci formou srozumitelných a lehce dostupných přednášek s řešením patřičného zázemí, a to tak, aby účastníci poutních aktivit mohli být i při náboženském zážitku z pouti systematicky církví formováni.

127. Jedním z důsledků promýšlení současného stavu kultury u nás může být i ochota církve dát k dispozici svou zkušenost s užíváním symbolů, gest a řeči jako pomoc lidem, kteří se sice výslovně nehlásí k některému náboženství, ale prožívají v nejrůznějších životních okolnostech hledání víry. Mnozí se sice hlásí ke křesťanství, ale nejsou aktivními členy církve. Vezmeme-li vážně tuto skutečnost, dojdeme k závěru, že velká většina spíše nemůže být oslovena naší liturgií. Přesto mohou bohoslužby oslovit i lidi nezásvěcené. Mnoho lidí je však otevřeno hlubším hodnotám života a jejich přesáženosti, i když nemají žádnou vazbu na církev. Například nemalá část studentů církevních škol, která není věřící, staří lidé bez vyznání v domovech důchodců, lidé postižení katastrofami, kterým může a má být nabídnuta duchovní pomoc, ti, kteří prožívají smutek z odloučení, rozvodu, z toho, že děti odešly z domu, ze ztráty práce, z projevů rasismu, xenofobie apod. Příkladem může být jejich návštěva kostela o štědrovečerní noci, při křtech, svatbách, pohřbech a jiných významných událostech života. Zážitek při liturgii pomáhá těmto lidem zpracovávat zármutek, umocňuje jejich radost a schopnost setkávat se s druhými i s Bohem.

128. Sakrální umění se plným právem počítá k nejvznešenějším činnostem lidského ducha, svou povahou je zaměřeno k nekonečné Boží kráse, která má nalézt alespoň nějaký výraz v lidských výtvo-rech. Církev byla vždy přítelkyní krásných umění. Vždy jí šlo o to, aby věci patřící k bohoslužbě byly skutečně důstojné, vkusné a krásné a aby byly symbolem vyšších skutečností. Nikdy si nepřisvojova-

la žádný umělecký sloh, nýbrž podle povahy a životních podmínek národů a podle požadavků různých obřadů připouští umělecké formy každého období. Během staletí tak vytvořila umělecký poklad, který je třeba s veškerou péčí uchovávat.

129. Má se dbát o ušlechtilou krásu, ne o pouhou okázalost. Výtvarníci si mají uvědomovat, že chrámové umění má věřícím pomáhat k hlubší modlitbě a zbožnosti v setkání s Bohem.¹⁰⁴ Odmítnout se mají díla, která jsou v rozporu s vírou a mravy nebo rušivě působí na zbožnost lidu, dále díla neumělá, povrchní a umělecky nekvalitní.

130. Biskupové se mají osobně nebo prostřednictvím vhodných kněží, vynikajících odbornou znalostí a láskou k umění, věnovat umělcům a uvádět je do ducha sakrálního umění a posvátné liturgie.

131. Těm, kteří mají v církvi konat službu pastýřů, se ukládá studovat dějiny a vývoj sakrálního umění a také zdravé zásady, podle nichž se má sakrální umění vytvářet. Mají být vedeni k tomu, aby si vážili církevních památek a chránili je.¹⁰⁵

132. Pro křesťany je jediným pravým chrámem především Kristus, ve kterém „bydlí plnost božství tělesně“.¹⁰⁶ Také církev, složená z jednotlivých věřících – živých kamenů, je chrámem. Kostel, ve kterém se křesťané shromažďují k bohoslužbě, musí být viděn v souvislosti s Kristem a církví. Proto exteriér kostela má být znamením společenství Krista a současného (i budoucího) lidu církve v konkrétní obci a interiér má vyjadřovat a navozovat atmosféru společenství shromážděného k bohoslužbě a modlitbě. Architektonické a umělecké řešení liturgických prostorů, ať nových nebo upravovaných, musí být vždy navrženo odborníkem, který je také dobře obeznámen s požadavky liturgie. Spolupráce s diecézní liturgickou komisí a se zástupci Památkové péče musí být samozřejmostí. Stejnou péči je nutno věnovat celému zařízení kostela, liturgickým předmětům a oděvům.

104 Srov. JAN PAVEL II., *List umělcům*, Praha: ČBK, 1999.

105 Srov. SC, č. 122-129.

106 Kol 2,9.

133. Zpěv je vlastní způsob slavení liturgie, je tedy záležitostí každého člena liturgického shromáždění, ne pouze hudbymilovných osob. I zde ovšem platí, že „každý má konat jenom to, ale i všechno to, co mu přísluší z povahy věci“.¹⁰⁷

134. Hudební vybavení bohoslužby umožňuje rozlišení liturgické závažnosti dnů (dny v týdnu, neděle, svátky, slavnosti apod.) a pomáhá vyjádřit charakter liturgické doby (advent, Vánoce, půst, Velikonoce, mezidobí) či svátků. Je třeba pečovat o liturgicko-hudební hierarchii jednotlivých zpěvů při liturgii, zvláště při mši (co zpívát vždy, např. aleluja, co může být recitováno apod.).

135. Duchovní správcové jsou odpovědní za celý průběh bohoslužby, tedy i za její hudební vybavení. Proto mají být ve stálém kontaktu s kantorem, varhaníkem, scholou. Také jim samotným se má v průběhu jejich přípravy dostat hudebního vzdělání a praxe.

136. V oblasti zpěvu s lidem je třeba plněji využít stávajícího materiálu, který poskytuje především Kancionál; z dalších forem jsou to mešní zpěvy, ordinaria a responsoriální žalmy. Na základě zkušenosti, že střední a mladší generace preferuje písně současné, textově i hudebně adekvátnější dnešnímu náboženskému a estetickému cítění, je třeba tvořit písně nové, zvláště pro dobu adventní, postní (zde chybějí písně, které vyjadřují základní obsah postní doby, kterým je metanoia a obnova křtu), velikonoční, dále písně chvály a klanění, kterých je citelný nedostatek. Je nutné uznat a vymezit i použití jiných hudebních forem v liturgické hudbě, zvláště při liturgii pro děti a mládež. Je třeba pečovat o kvalitu textů, melodií a interpretace.

137. Poslání pěveckých sborů a schol by mělo spočívat zejména v přednesu liturgických proprií a ordinarií. Sbory a scholy mají podporovat zpěv lidu a pěstovat i zpěv vhodných a hodnotných vokálních skladeb z odkazu minulosti i ze současné tvorby. Je třeba podporovat častější slavení nešpor. Zvláště ve městech a větších farnostech by se tam, kde je to možné, mělo pečovat o gregoriánský chorál. Missa mundi a zpívané latinské ordo by měly být všeobecně známé a častěji užívané.

¹⁰⁷ SC, č. 28.

138. Je velmi důležité podporovat ekumenickou spolupráci v jednotlivých farnostech. Četné zkušenosti dokládají, že ekumenické úsilí začíná osobními vztahy mezi věřícími a především mezi duchovními jednotlivých církevních společenství. Tyto osobní vztahy mohou být prohlubovány např. vzájemnou účastí na bohoslužbách jiných církví při plném respektování přetrvávajících rozdílů,¹⁰⁸ kde mohou po vzájemné dohodě posloužit mimo mši svatou např. výkladem Písma. Od těchto osobních přátelských vztahů se mohou následně odvíjet mnohé další aktivity na jednotlivých úrovních (farnost, diecéze).¹⁰⁹

139. Bezprostřední vztahy mezi našimi společenstvími nám umožňují uvědomit si svědectví, které Bohu a Kristu vydávají ostatní křesťané.¹¹⁰

140. Velkou péčí je potřeba věnovat tomu, aby konkrétní podoba slavení odpovídala kultuře a mentalitě účastníků bohoslužby, aby to opravdu byla „jejich“ znamení. Protože však liturgická znamení zároveň vypovídají o Bohu, nemohou být svévolně přetvářena k podobě poplatné pouze člověku – se stejnou pečlivostí je nutné se starat o to, aby mohla vždy odkazovat na tajemství Boha, který člověka přesahuje. Celé uspořádání liturgického prostoru, užívání postojů, gest, zpěvu a přírodních prvků má tomu napomáhat.

141. Pro živé slavení bohoslužby a její hlubší prožívání je velmi důležitá trvalá formace, tedy neustálé prohlubování poznání liturgie.

142. První oblastí formace je studium na teologických fakultách, a to jak kandidátů kněžství, tak budoucích trvalých jáhnů i laiků činných jakýmkoliv způsobem v pastoraci. Nauka o liturgii musí být chápána jako disciplína, která patří mezi hlavní teologické obory.¹¹¹

143. Druhou oblastí je stálá liturgická formace kněží a jáhnů působících v pastorační službě.

108 Srov. *EDE*, č. 44.

109 Srov. *EDE*, č. 45.

110 *UUS*, č. 48.

111 *SC*, č. 16.

144. Stálá formace věřících by měla být ve farnostech zajišťována aktivitou nejen kněze, ale celého pastoračního týmu (farář, jáhen, katecheté, kantor, akolyté, leктоři, schola). Především leктоři a akolyté mají být nejen sami formováni, ale mají být zároveň aktivními pracovníky na formaci druhých (ministranti, scholy). Podíl všech zmíněných služebníků na přípravě nedělní bohoslužby a jiných slavností je třeba všemožně podporovat.

145. Je zřejmé, že na liturgické formaci se významně podílejí také rodiče při rodinné výchově.

146. Je potřebné zkoumat, které mimoliturgické projevy naší víry jsou ještě nosné a které už nikoliv, a současně hledat, které možnosti a výzvy současné kultury zůstávají spíše nevyužité. Může to přispět ke vzájemnému sblížení mezi lidmi věřícími i lidmi víru nepraktikujícími (např. navázání na vše, v čem se dnešní společnost stále ještě setkává s křesťanskými svátky: adventní dobročinné koncerty v kostelích, vánoční hry, zpívání koled v domovech důchodců, tříkrálové koledování, účast na oslavách příchodu nového občanského roku, masopustní slavnosti, postní setkání s umělci, pašijové hry, veřejná modlitba na hřbitově o „dušičkách“, na venkově někde ještě živé lidové zvyky spojené s liturgickými dobami a svátky). Toto je úkolem především pro diecézní synody, které mohou nejlépe posoudit využitelnost místních obyčejů a nových možností.

147. V Katolické církvi v ČR je zastoupen kromě latinského obřadu i byzantsko-slovanský obřad. Specifickými liturgickými otázkami tohoto obřadu se sněm nezabýval. Avšak velká většina projednávaných liturgických témat obecného charakteru, o kterých sněm jednal, se dá aplikovat i na byzantský obřad, což i jemu poskytuje účinnou pomoc. Je užitečné, aby se obřady vzájemně poznávaly, a tím se i věřící obohacovali.

148. Sněm předkládá diecézním synodám následující náměty:

- a) Vytvořit pastorační pokyny pro kněze, kteří spravují více farností.
- b) Uvést do života pastorační směrnice pro bohoslužby bez přítomnosti kněze, zvláště v neděli.

-
- c) Zpracovat metodicko-pastorační pokyny pro udílení svátostí.
 - d) Zvážit vhodnost diecézního vzdělávacího a formačního plánu pro slavení liturgie

Sněm žádá ČBK:

- a) aby věnovala při překladech a revizi liturgických textů pozornost jazyku liturgie tak, aby byl srozumitelný současnému člověku,
- b) aby dbala na revizi liturgických mešních textů podle 3. vzorového vydání Římského misálu,
- c) aby co nejdříve revidovala dosavadní závazné pokyny pro postoje a gesta lidu při mši svaté v souladu s ustanoveními v 3. latinském vzorovém vydání Římského misálu uveřejněném v r. 2002.